

אבי פיטשון

לתשומת לב ציבור המחנכים, "סטיות של פינגוונים", פנזין הקומיקס המחתרתי שפרץ את גבולות כפר-סבא והטעם הטוב, יופץ בקרוב באופן מסודר, חוקי וכלל ארצי ברשת חנויות סטימצקי. התלמידים עשויים להיחשף לסאטירה פרועה, מהולה בסיפורי אימה ונקרופיליה בכיכובם של אנשי ציבור כהרצל, הרבי מילובביץ' ורון ארד. אבי פיטשון, פנזינאי וותיק, פגש בעורכים וחיזק את ידיהם.

לפני ארבע שנים, כשאיל בן-משה, אז תיכונסט מכפר-סבא, שידל תלמידים מזוגגי עיניים לרכוש את עיתון הקומיקס מתוצרת בית שלו במחיר שנע בין 0 לארבעה שקלים, הוא לא העלה על דעתו שיום יבוא, ומכיוון האוזן השלישית יגיעו הצעות מחיר מפתות ונואשות עבור אותם גיליונות ביכורים היסטוריים עצמם. גם האפשרות שקברניטי סטימצקי יבקשו להניח את העיתון אי שם בין ה"ניוזוויק" ל"רולינג סטון" לא נראתה לו סבירה במיוחד. אבל כידוע, גם מציא המסור החשמלי לא ידע מה יש לו ביד, לפחות עד שהגיע ג'פרי דהמר.

"סטיות של פינגוונים", עיתון הקומיקס היחיד שאיננו מכוון לילדים, הוא כיום עיתון השוליים הוותיק בתולדות המפעל הציוני – ארבע שנים, שבמהלכן יצאו שמונה גיליונות. גיליון 8 כבר מכר 1,400 עותקים וגיליון 9, שייצא בקרוב, יופץ בכל הארץ דרך חנויות סטימצקי.

בתחילת דרכו, אי שם ב-91', צבר "סטיות" פופולריות קלטית באזור המגורים של עורכיו בכפר-סבא, אך זמן לא רב אחר-כך החל לחלחל גם לתודעת יתר האומה, בעיקר בזכות סיפורי קומיקס לא קונבנציונליים על ב.ז. הרצל ועל קיפי (שמשתחרר על 21, ומתקבל על ידי שאר הדמויות בסדרה בצעקות "משתמט"), ועוד מיני סאטירה פרועה מהולה בסיפורי אימה, נקרופיליה ושאר סטיות אנושיות.

התהילה לא איחרה לבוא ובן-משה, וותיק העורכים (היום חייל בן 20) כבר קיבל נשיקה צרפתית מאלמונית בעת שעסק בהפצת העיתון בדומינו גרוס. אמיתי סנדי, 18, עשה אדפטציית קומיקס ל"קריפ" של רדיוהד, ונרדף כתוצאה מכך ע"י 15 בנות 16, או שמא להיפך. מאוחר יותר, כשהוציאו ספישל אדישן לרגל פטירת הרבי מילובביץ' (שבו, אגב, מחולק בשרו של המנוח בפיתות למאמיניו), הותקף חבר שתלה כרזות של העיתון ע"י חב"דניקים זועמים, שסקלוהו באבנים.

תיכונסטים מכל אזור המרכז יודעים לספר שהפופולאריות הגואה מתבטאת בדרכים מגוונות: שיטת ה"אחד קונה את העיתון, וכל הכיתה קוראת בסבב", נפוצה במיוחד. רוכשים קמצנים יותר מעבירים את "סטיות" הלאה תמורת תשלום. קליינטים קמצנים במיוחד גובים עמלה תמורת הרשות לצלם את העיתון בזירוקס.

את אותה אינטימיות ייחודית עם הקוראים השיגו עורכי "סטיות", לטענתם, על ידי חיים מתמשכים בקרב אותם קוראים עצמם. קונספציה מוכרת, אך עם זאת נדירה. אייל: "ברגע שאתה מתחיל מהחנות המקומית והכיתה, אז יש קירבה אישית לקהל. סולחים לנו על פאקים קטנים. זה בניגוד, למשל, ל"מאד הישראלי", שעל ההתחלה יצא בהמון עותקים ופרומושן, והיחס אליו הוא קר. בנאדם שקונה את "סטיות" מרגיש שהוא תורם ליצירה מבורכת."

אמיתי: "הוא לא קונה מוצר".

את הברית האיתנה שלהם עם קהל היעד חיזקו העורכים (עימם נמנים גם ירון ניסקי ומשה זר-אביב, שניהם בני 18) ע"י היענות קפדנית לצרכיו. כך, בגיליון 2, צירפו תלוש קופת חולים חתום ידנית, שאפשר להבריז איתו מהלימודים והתברר כמקדם מכירות משמעותי. אייל: "אנשים השתמשו בזה, זה פעל. היו כאלה שביקשו ארבעה עותקים מאותו עיתון. זה הגיע להנהלת בית ספר כצנלסון בכפר-סבא, כי פתאום כולם היו חולים (500 עותקים! א.פ.). בסופו של דבר, בקופת חולים היו צריכים לשנות את הצורה של הפתק.

מה שהתחיל כסדרת מעשי קונדס משופרים הפך לעיסוק רציני, כשהעורכים כתבים, מאיירים, פונים לבית הדפוס, מפיצים, מפרסמים ומוכרים מודעות במו ידיהם. אחרי גיליון 5 אייל התגייס, ודור חדש המשיך בתנופת העשייה. רמת האיורים הלכה והתמקצעה, וגם התכנים החלו לחרוג במעט מתחום ההגעות גרידא. אמיתי: "בגלל ציפיות הקהל, אנחנו מחויבים להפתיע במופרעותנו בכל פעם מחדש, וגם אם יש מסר, אנחנו מסווים אותו בהומור פרוע".

ירון: "יש סיפורים רציניים יותר שנפרסם כשהקהל שלנו יהיה יותר מבוסס".

אייל: "אנחנו נעשים יותר ויותר בוטים, כי אנשים נעשים יותר ויותר אדישים".

ירון: "קשה לעשות פה הומור שחור, כי המציאות עצמה קיצונית. כשאתה רואה בטלוויזיה חרדים אוספים אצבעות מצמרות של עצים אחרי פיגועים, אתה חייב ליצור ביחס למציאות הזאת".

תנאי השטח הקשים דוחפים את "סטיות" להומור חסר אלוהים, אבל לגמרי. בנוסף לקיפי בזיקפה מלאה ולמשה אופניק בחולצה של "כך", אפשר למצוא פרסומות ל"רשימת שינדלר 2 – המערבון הפולני", לגלדת רון ארד ומודעה אותנטית לערב עם יהודה וקסמן, שבאותיותיה הקטנות תוספת, המבטיחה פוגים נדירים מסדרת "הבן האובד".

בגיליון החדש יהיה סיפור על גן ילדים שצלבי קרס מרוססים על קירותיו, וגננת שממחישה לילדים את זיכרון השואה על בשרם. שעת הריכוז הזכורה לטוב מקבלת קונטציות אפלות. סיפור אחר מבוסס על שיר פועלי הבניין ומסתיים באונס קבוצתי אנאלי. כשאחד מסיפורי הערפדים מסתיים ללא שפיכות דמים, הוסיפו לו כבנוס זקנה על כיסא גלגלים, שחוצה את הכביש ונדרסת. כמויות האלימות, בשילוב עם הבוז המוחלט לפוליטיקלי-קורקטיות, יכול ליצור רושם מדאיג שמדובר בנערי אמ.טי.וי ריקניים שעשויים, בשלב הבא, לירות בעורפיהם של נהגי מוניות או עיתונאים. הרושם (המוטעה) הזה גרם לעיתון "העיר" להאשים אותם בגזענות במסגרת כתבה על פנזינים לפני שנתיים, האשמה שאומצה בחום ע"י יעל דן, שהלבישה את התיק על כלל פנזיני ישראל ב"ומן תרבות".

אייל: הבחור שראיין אותנו ניסה כל הזמן למשוך אותי לכיוון, אז סיפרתי לו שיש לנו פלוגות סער שמרביצות לשחורים".

אמיתי: "אם אנחנו לא יכולים לרצוח פרות קדושות של עצמנו, אין לנו קיום. אין לי בעיה לחוק על מה שאני מאמין בו, להיפך, זה יותר כיף. אבל אנחנו לא רוצחים זקנים, לפחות לא על בסיס קבוע, למרות שחושבים עלינו דברים".

אייל: "זה לא שאין לנו ערכים. הם פשוט שונים מאלה של הדור שקדם לנו".

עצם קיומו של יצור כזה הוא לא ביג דיל בכלל. באירופה יוצאים לאור אלפי פנזינים כאלה. בדומה להם, משולבים ב"סטיות" מדורי מוזיקה אלטרנטיבית בין סיפורי הקומיקס. בנוסף לאיור ל"קריפ" למשל, הופיע בגיליון האחרון גם קומיקס שמתבסס על סיפור הקונספט באלבום השני של מופע הארנבות של ד"ר קספר (בידיעתם ובתמיכתם). השילוב הזה מעיד, כאמור, על השפעות של מודלים מיובאים כמו "דדליין", ירחון בריטי המשלב קומיקס וראיונות עם יקירי אינדי לסוגיהם. הדמות הפופולארית באותו עיתון, הלא היא טנק גירל – פוסט-פאנקיסטית פוסט-פמיניסטית אלימה וכוסית, ששועטת בטנקה בשממות אוסטרליה והורגת בשביל בירה – זוכה למחווה פארודית בגיליון החדש בדמות טאנק-בו, שאינו אלא סמל עמית נחמיה, גנב הטנקים המהולל מג'וליס.

אבל אותה דינמיקה מוכרת שהביאה להיווצרות "סטיות", מתרחשת כאן בגלים שבדידותם המזהרת מאכזבת אותנו בכל פעם מחדש: קומץ נערים אינטליגנטים ויצירתיים, שהסביבה שלהם בינונית, שטחית, ריקנית עלובה ומזנחת מכדי לתת להם ערוץ ביטוי במסגרתה. הצעד המתבקש הוא ליזום יצירת ערוץ כזה בעצמם. זה יכול להיות קומיקס, פנזין, להקה או ארגון פוליטי מיליטנטי, זה לא משנה, זוהי הדינמיקה שמובילה ליצירת סצינות אלטרנטיביות תוססות ומאתגרות ברחבי העולם המערבי. אנשים יוצרים שממציאים את עולמם בעצמם הם אחד היסודות של חברה חיה וחיונית, וזה לא עניין עקרוני, אלא הישרדותי. במובן הזה, "סטיות" הוא חלק ממאבק הישרדות שאני רואה את עצמי שותף לו, ולפיכך אני מכבד אותם. וזה עוד משתפר: הם לא רק קיימים, אלא גם מצחיקים, ומדי פעם רלוונטיים ואף מצמררים. וכשהם כאלה, הם מלאים בתענוג זדוני מרנין באמת, שעושה לך חשק לחכות ולראות לאן זה ילך, מתי יתחילו כל מיני פוצים ופונקציונרים להתפלץ מהם, ואם החבורה הזאת תמשיך לחיות בכבוד גם עוד שנה ועשור.

הנדירות של ואקומים כאלה בישראל נובעת מתנועת מלקחיים חונקת של גלותיות, מפ"איניקיות וצבא. הגלות אחראית למנטליות היפר קונפורמית, הצבא אחראי לצבא, והמפ"איניקיות אחראית לאווירה מרקסיסטית ארכאית, בה אין משמעות למצוקה שאינה כלכלית. כל מי שאינו רעב לחם, אלא רק בוכה שהוא משועמם, או שהכיבוש משחית, או שעושים פה חרא קולנועי, מיד זוכה לתווית "ילד שמנת". אייל: "כולנו מופתעים מזה שאין מישהו חוץ מאתנו. אנחנו מנסים לעודד את זה".

אמיתי: "עד שהנוער מגיע להתפתחות מינימלית, הוא ישר מגויס".

ירון: "מקובל לעסוק בדברים ילדותיים ומפגרים רק עד הגיוס. הצבא אחראי לכל מיני דברים רעים שקורים כאן".

אמיתי: "כמו הקומדי סטור".

אייל: "זה זלזול בקהל ומחזור חומרים".

ירון: "ירדנו עליהם בגיליון החדש".

עורכי "סטיות" אינם מתחזקים את הוואקום המטופח שלהם לבד. הם נעזרים במאיירים מבטיחים כמו אסף ותומר חנוכה וניל מנוסי, קליקה אומנותית יותר, שהגיחה מתלמה ילין. הקבוצה הזו אחראית על עיבודי קומיקס לסיפורים של אתגר קרת, שהופיעו ב"במחנה" (ונתקלו בהרמת גבה קולקטיבית בבסיסים וביחידות השדה), וקומיקס על פי אלטרמן שהופיע ב"מאזניים" (ונתקל בביקורת קשה מצד אגודת הסופרים על חילול הקודש).

מאיירים ומאיירות שעובדים ביומונים ובמקומונים, כמו מנוסי, רותו מודן וירמי פינקוס שמחו לתרום את חלקם לפלטפורמה המאפשרת להם ביטוי באווירה קצת פחות ממסדית והרבה יותר משוחררת. העורכים עצמם, עם זאת, לא מרוצים ממעמדו העכשווי של הקומיקס בעיתונות. אייל: "קומיקס לוקח מעט זמן לקרוא והמון זמן להכין, אבל לא מתייחסים לזה כאומנות, אלא כבדיחה בסוף העיתון".

"סטיות" פנו לסטימצקי כבר אחרי הגיליון השישי, אבל רק עכשיו הסכימה הרשת, שלא יכלה להמשיך להתעלם מהפולחן, להפיץ את העיתון.

את הקרדיט על הנכונות להפיץ את "סטיות" יש לתת למרק סממה, האחראי על המגזינים ברשת.

- אתה אוהב את העיתון?

- "אם הייתי אוהב כל מה שאני מפיץ, לא הייתי מפיץ הרבה דברים. זה עניים של הערכה לגבי מה ילך ומה לא".

- אתה שלם עם התכנים הקיצוניים?

- "אנו לא עושים צנזורה בשום מקום בעולם. זה לא התפקיד שלנו. לא שמאל, לא ימין, לא פורנוגרפיה ולא פילוסופיה. האנשים מספיק מבוגרים להחליט בעצמם".

המערכת עצמה מתייחסת לגילויי ההערצה בנושלוטיות, שהביאה את הארבעה לחתום על כדורסל ולהציב אותו על סטנד בחנות צליל בכפר-סבא, עם הצעת מחיר של 50 ש. מספר קליינטים הביעו עניין תהומי בארטיפקט.

שיא התהילה, מבחינתם, נרשם בראיון רדיופוני לתחנת קול השרון הפיראטי, במהלכו התקשרו חברים שהוכנו מבעוד מועד, וטענו בשידור חי שהעיתון מועתק בשלמותו מקומיקס אמריקאי בעל שם זהה. חברה נוספת הציגה את עצמה כשומרת מסורת מזועזעת.

ירון: אחרי הראיון הייתה חידה, אז התקשרנו, התפרצנו לשידור וצעקנו שמאוד נעלבנו ממה שקרה, ושהעיו אותנו באלימות מהשידור עם שני מאבטחים. טענו שסולקנו על רקע עדתי, כי אנחנו שחורים. צעקתי "גלי השרון תחנה גזענית". אחר כך התברר שהיו מגעים בין קול השרון לגלי השרון על איחוד, ובגלל שאמרתי בטעות גלי השרון זה התפוצץ. המפיק התקשר אלינו ואיים על תוחלת חיינו והמראיין, רן לוי מ"הגן האנוכי", שהוא חבר שלנו, לא האמין שעשינו לו את זה. פחדנו שאנשים מהתחנה יגמרו עלינו במכות. חיפשו אותנו".

אייל: "אנשים חסרי הומור לחלוטין".

ירון: "ובהתחלה בכלל רצו לתת לנו תוכנית משלנו".

אייל: "מישהי ראינה אותנו לעיתון של בית ספר שז"ר בכפר-סבא, והשאלה הראשונה שלה הייתה אם יש לנו חברות. היא טענה שהיא יכולה לקבל הרבה כסף בשביל הקלטת של הראיון".

ירון: "כששמענו שיש אנשים בערד, בקיבוץ גזר וברמת הגולן שקוראים אותנו, התחלנו לחשוב על הפצה ארצית. היום אנשים מצללים אלינו הביתה ושואלים אם הם הגיעו למשרדי המערכת, ואם אפשר לדבר עם ההנהלה. חושבים שאנחנו מיליונרים, למרות שאנחנו בהפסדים".

אמיתי: "אין לנו שאיפה להצליח כלכלית, אלא לעמוד בהוצאות, שתחזור ההשקעה. וגם להפוך לעיתון יותר רציני".

עד אז מסתפקים חברי המערכת בפנטוז לטווח קצר יותר, שכולל הפקת מסיבת "סטיות של פינגווינים", שרוחיה קודש להוצאת גיליון 10. מלבד הופעות של להקות שרואיינו בעיתון בעבר וקוסם, מבטיח אייל להעלות באוב גם את מופע הסטאנד-אפ הנושא את שם העיתון, שהוצג במקור בדומינו גרוס אי שם ב-92', למורת רוחו של קהל מפוחד. יו איינט סין נטינג ייט, ראו הוזהרתם!